

ЧУТТЄВЕ Й ДУХОВНЕ НАЧАЛА В ЛЮБОВНІЙ ЛІРИЦІ МИКОЛИ
РУДЕНКА

Г. Б. Райбедюк

Микола Руденко – людина надзвичайної долі й високого таланту, «один із велетів, чиїм ім'ям означено національне відродження 60–90-х років ХХ-го сторіччя» [1, с. 3]. В українській історії він є постаттю унікальною з багатьох поглядів – біографічного, творчого, громадсько-політичного. «Старший бунтар» епохи шістдесятництва, прозорливець в економіці, правозахисник у політиці. Дисидент. Близький спільник А. Сахарова. Одна з найпомітніших особистостей українського правозахисного руху. Засновник і голова Української групи сприяння виконанню Гельсінських угод (УГГ–УГС), член Міжнародної Амністії [2]. Його шлях до Правди й Істини простелений колючим терням тяжких розчарувань і прозрінь. Він торував нелегку й многотрудну дорогу від «охоронця Кремля» до радянського політв'язня, від партійного керівника до «порушника» закону (дисидента). Відкинувши будь-які компроміси із владою, М. Руденко надав перевагу в'язничним стінам перед «тюрмою, що захована в людині» [3, с. 32]. «Яку необхідно було мати мужність, – писав Л. Талалай, – щоб усім спокусам сказати «ні», вибрати правду, розуміючи всі наслідки свого вибору. Сьогодні ми говоримо про нього, як про людину, що став совістю нації» [4, с. 44].

Ім'я М. Руденка – письменника й громадського діяча – добре відоме у світі. Однак воно надзвичайно інертно входить у національний духовний простір. Для широкого загалу знання про нього поки що залишаються на рівні короткої інформації про правозахисну діяльність письменника. З цього приводу міркує М. Слабошпицький: «Два десятиліття відсутності в літературному процесі України, власне, цілковитого літературного небуття (його книжки було вилучено з бібліотек, твори не друкувалися, ім'я не згадувалося), – строк справді великий. За цей час виросло багато читачів, які ніколи навіть не чули про Миколу Руденка» [5, с. 14]. Отже, для себе вони

його тільки відкривають. Художня ж творчість поета – явище, поза сумнівом, самотнє й неординарне, а тому становить неабиякий інтерес і для читачів, і для дослідників.

Осмислюючи драматичні перипетії життєвого й творчого шляху М. Руденка, бачимо, що доля його доробку, як підкреслює О. Бровко, «не відрізняється від долі художньої спадщини дисидентів: знищення творів, підготовлених до друку, вилучення книжок із бібліотек і книготоргівельної мережі, розгляд літературних текстів у матеріалах слідства, видання в'язничної поезії за кордоном, активізація уваги до неї в останнє десятиріччя» [6, с. 6]. В українському літературознавстві наявна, з одного боку, канонізація постатей дисидентів як в'язнів сумління, а з іншого – реакція заперечення такого способу інтерпретації. Й досі триває творення міфу про них завперш у зв'язку із в'язничною біографією, громадянською позицією, суспільним протестом, трагічним стоїцизмом тощо. Такий стан справ унеможлилював тривалий час і видання, й осягнення їхньої спадщини (наукової, публіцистичної, художньої), яку ми в Україні й досі, навіть після зняття ідеологічних табу, адекватно не оцінили. В сучасному метакритичному дискурсі щодо оцінки доробку М. Руденка, як, власне, й інших дисидентів (В. Стуса, І. Світличного, І. Калинця, С. Сапеляка, Т. Мельничука, І. Сокульського та ін.), одним із найстійкіших стереотипів залишається зміщення акцентів у бік публіцистично-ідеологічної чинності. Й досі «світло етичного абсолюту» (І. Дзюба) заслоняє особистість поета-в'язня. Тож на маргінесі більшості досліджень залишаються питання філософсько-естетичного, культурологічного плану, проблеми екзистенційного буття людини та реалій особистого життя самого митця, трансформовані в авторський текст. Без цього годі говорити про бодай приблизне розуміння, тим більше – скласти повне й об'єктивне уявлення про його творчу особистість. У цьому сенсі на особливу увагу заслуговують саме інтимні одкровення М. Руденка, в яких його внутрішні почуття й переживання сублімуються доволі відверто, оскільки самопроекція поета на

ліричний суб'єкт (героя) чи об'єкт (героїню) тут найадекватніша. Як зазначає І. Дзюба, «серед вихорів сучасності, серед будь-яких суспільних заморок і при будь-яких перецінуваннях вартостей» (а життя митця визначило саме такий буттєвий стан), одним із осередків виявлення духовного світу особистості (людяності) є «сфера інтимна, цей найпотемніший, але й найчутливіший резонатор до всіх інших сфер» [7, с. 28].

Любовна лірика М. Руденка стала засобом його естетичного самозбереження в умовах тотальних ідеологічних утисків, уярмленого людського духу, нівеляції гуманістичних принципів життя й монополії в державі псевдоціностей. Поет виявив дивовижну здатність адаптувати глибоко інтимні рефлексії до проблем часу, водночас переплавляючи їх у загальнозначуще, вічно суще, непроминальне. Тож звернення до його інтимної лірики видається цілком доречним і правомірним. Однак порівняно з іншими родо-жанровими сегментами, вона на сьогодні фактично не досліджена. У більшості праць складники її поезики розглядаються побіжно (статті В. Базилевського, М. Слабошпицького, Л. Талалая та ін.), а тому вимагають масштабнішого осмислення. Детальніше їх розглядає у своїй монографії та локальних публікаціях О. Бровко. Проте названі й деякі інші розвідки творчого доробку М. Руденка не формують повного враження про феномен любовної лірики поета. В сьогоденському літературознавстві наукова рефлексія з цього приводу перебуває поки що на стадії становлення. Актуальність порушеної у статті наукової проблеми, отже, зумовлена її недостатньою присутністю в літературно-критичній рецепції творчої спадщини М. Руденка. Мета статті – висвітлити особливості поезики його любовної лірики, з'ясувати її естетичну природу. Основними завданнями бачимо визначення й характеристику жанрової специфіки та головних ідейно-тематичних «вузлів» інтимної поезії митця, виявлення співвідношення у ній образно-поетичного, біографічного, філософського та психологічного аспектів, дослідження складних взаємовідношень між тілом і душею людини як важливого чинника її духовного світу.

Любовна поезія М. Руденка стала «лакмусовим папірцем» (Н. Зборовська) на визначення естетичної природи його індивідуального мистецького стилю. Вона явила той варіант творчої презентації почуття, «що водить сонце і світила» (Данте), коли поняття інтимності, «корелюючи з концептом вищого семантичного рівня – любові, вбирає незрівнянно розмаїтіший, ніж окрема сердечна реакція, спектр – тематичний, емоційний, філософсько-етичний» [8, с. 6]. Любовні твори митця («Небо», «Серце світу», «Побачення» тощо) засвідчують «особливі духовні вібрації» (Т. Салига) авторського тексту. Вони належать до кращих взірців української інтимної лірики ХХ століття (поезія М. Вінграновського, В. Стуса, І. Калинця), яку сприймаємо «насамперед як вияв щасливих людських почувань, за якими стоїть цілісна система морально-етичних принципів. Вони і являють ліричного героя як особистість у високому почуттєвому стані, де любов виступає гуманізуючою духовною силою, далекою від егоїстичних пристрастей, від короткочасних емоційних проминальностей» [9, с. 106].

Адресаткою більшості любовних віршів М. Руденка стала дружина Раїса Опанасівна. Він поетизує образ тієї, хто розділив із ним «гіркий хліб заслання й поневірянь. І треба сказати – ці вірші найкращі. У них відбилася складна гама почуттів чоловіка, приреченого на ізоляцію й розлуку з жінкою, єдиною його опорою у матеріальному світі: від сумнівів, вагань, недобрих припущень, безоглядної віри – до інтимних подробиць» [10, с. 156]. Кохана для ліричного героя є конкретною особою, що викликає в його душі широкий почуттєво-емоційний спектр («Ловлю себе на тім, / Що образ твій, мов свічка серед ночі, / Вгасає в ореолі золотім»). Інтимні одкровення поета, його численні апеляції до адресатки можуть бути потрактовані як вірші-присвяти з автобіографічним підґрунтям, яке унаочнюється чітко означеним в'язничним ландшафтом («Тебе немає. В мареннях про волю / Мій зір уперся в дротяну межу»), картинами з упізнавано ситуаційним колоритом (рідкісні побачення, гіркі прощання): «Востаннє помахала / Із-за дроту – / І разом з сонцем / В небосхил пішла» [13, с. 202]; «Мете над дротом віхола розлуки» [13, с. 202];

«Люте гарчання у завірюсі. / Стукіт у двері / – Прощайтесь. Пора» [13, с. 200]. Водночас її образ модифікується в символ святості, «запрошення до простору / до безконечної зорі» (І. Калинець), досягаючи високого ступеня узагальнення на рівні Абсолюту: «Це ти була. А небо – лиш окраса» [13, с. 318]. Психологічні рефлексії в інтимній ліриці митця спрямовані в царину духовності й формують так звану «метафізичну» любов, що трактується поетом як позачасова й позапросторова («вічна») субстанція. Він прагне, щоби його послання стали «для милої – / цілунком неповторним».

Безумовно, любовна поезія М. Руденка є автономним мистецьким явищем, проте в ній біографічна проекція на текст очевидна. Тому без конкретизації біографічних фактів, з'ясування окремих деталей взаємин подружжя не просто (подекуди – фактично неможливо) зрозуміти динаміку внутрішнього світу суб'єкта лірики, вловити полярність його емоцій і настроїв, простежити карколомність почуттєвої «діаграми», означити непередбачувані лінії окремих висловлювань на адресу дружини, захованих у метафори, зрозумілі лише для втаємничених у ці непрості стосунки.

Раїса Опанасівна була правою рукою М. Руденка, першою порадицею в усіх його творчих і громадських справах. Вона провадила велику роботу як незмінний секретар Української Гельсінської групи, що її очолював чоловік, допомагала йому в налагодженні та підтримці зв'язків із дисидентами інших союзних республік, у підготовці й виданні декларацій, інформаційних бюлетенів, у яких фіксувались порушення прав людини в УРСР. Коли ж М. Руденка заарештували, дружина їздила до нього в мордовські табори, а з побачень таємно вивозила його вірші та інформацію про події в «малій зоні» й діяльність руху опору «за дротами». Більшість із цих матеріалів через російських дисидентів (Д. Сахарова, О. Боннер) вона передавала за кордон. М. Коцюбинська, міркуючи про особливе місце дружини В. Стуса на його поетичному Парнасі, відводила їй у житті й творчості чоловіка роль «не тільки натхненниці чи ангела-охоронця», а «постійної ланки, що єднала з реальним життям, а ще й, так би мовити, допоміжного творчого персоналу,

чогось на зразок секретаря, лаборанта, кур'єра, бібліографа в одній особі у, м'яко кажучи, неординарній ситуації» [11, с. 20]. Це ж саме можна сказати й про Раїсу Опанасівну. Тому не випадково лейтмотивом любовної лірики поета був мотив постійної всеприсутності дружини, усвідомлення її великої місії в його долі, безпосередньої участі в перипетіях драматичного шляху на Голгофу: «Ні звіра, ні людини...Тільки ти / Кружляєш у мордовській сніговиці» [13, с. 196]; «Це ти, кохана, встала наді мною – / Твоя усмішка і твоя душа» [13, с. 318]. Апологетизуючи образ коханої в дусі Данте й Петрарки, він вивищує її образ не тільки над реальним буттям, але й понад загально визнаними літературними ідеалами. Тому його питання «Хіба зуміла б Пенелопа / Здолати тюрми й табори?..» звучить риторично.

Каральні органи за всіляку ціну намагались обірвати міцний зв'язок між подружжям. Маючи немалий досвід ганебного психологічного тиску на в'язнів радянських політичних таборів, вони й цього разу «не промахнулись». Поета переконували у зраді найближчої серцю людини, наводили конкретні «факти», «в Київській тюрмі КДБ йому називали цілий ряд імен людей, які нібито стали коханцями дружини. Листів від неї йому не давали [...] так само, як і його листів не отримувала дружина. Його запевнили, що листи відіслані, але дружина не бажає на них відповідати. У цей час його примушували до покаяння й у такий спосіб хотіли зломити його дух» [12, с. 12]:

Голубоокий гебіст-капітан
Їх до світанку нашіптував радо.
Знають: впаду, мов осінній каштан, –
Тільки повірю у зраду [13, с. 198].

М. Руденко дуже тяжко переживав сфабриковану кадебістами історію зради дружини, мучився сумнівами («в наклепів, знаю, отруйне жало»), тривожився за майбутнє подружніх стосунків («Скільки наслухався я пліток – / Чорних пліток про тебе»). Звідси – образ зрадливої жіночої душі («Вже й ти зробилася чужою – ти, / Що найріднішою була недавно»), мотиви спокуси

та гріха, котрі визначили смислові акценти його в'язничної поеми «Адамове ребро» та багатьох віршів («Був наклеп. В душу вкралася отрута», «Нема тортур...», «Ні молодих облич, ані пісень» тощо). Неминучу зажуру й відчай, зумовлені втратою віри в кохану жінку, передають тропи у багатьох синонімічно подібних повторах (дружина – «чужа», «гірка», «блудниця Єва»). Поета майже переконали, що вже «кохання храм у серці не воскресне, / А грішниця не зробиться святою» [13, с. 211].

Життя Раїси Опанасівни після арешту чоловіка різко змінилося. Допомоги не було нізвідки. Маленької зарплати не вистачало. Письменники, які жили в Кончі-Заспі, боялися навіть привітатись із нею. Колишні друзі не зважувалися на спілкування. Та й сама вона уникала зустрічей, щоб не накликати біди на їхні родини. Контактувала тільки з дружинами та родичами політв'язнів і з дисидентами, які ще були на волі. Це Ю. Бадзьо і С. Кириченко, В. Лісова і Л. Литовченко, Г. Дідківська (Пронюк) і Д. Сергієнко, Л. Мурженко та ін. Працівники КДБ, особливо І. Котовенко, умовляли Раїсу засудити в пресі антирадянську діяльність чоловіка і зректися його. Погрожували арештом. Але вона трималася стійко. Більше того, зважилась на небезпечну для себе акцію протесту, провівши 9 травня 1978 року демонстрацію біля бібліотеки ім. Леніна в Москві з гаслом «Звільніть мого чоловіка, інваліда війни М. Руденка!»..

Глибоко переживаючи brutальні наклепницькі акції служб КДБ, дружина М. Руденка не падала духом, розуміючи, що тепер найголовніше – психологічний стан чоловіка. Вона не зважала на провокаційні дії з боку влади, намагалась переконати його у своїй вірності, так потрібної йому в «малій зоні» – хворому фізично, з ураженим хребтом, але стоїчно витривалому й незламному у житті. Раїса Опанасівна, як і Валентина Попелюх (дружина В. Стуса), багато робила для того, щоби написане чоловіком у в'язниці й дивом передане на волю, дійшло до читача. Розшифровувала, передруковувала, поширювала вірші, передавала на Захід, сама особисто ініціювала численні відкриті виступи проти насилля над

вільнодумцями, писала до різних інстанцій листи на захист чоловіка й інших правдолюбів, за що жорстоко поплатилася. Її було заарештовано 15. 04. 81 р. і засуджено 20. 08. 81 р. Київським обласним судом за ст. 62. Ч. 1 КК УРСР на 5 років таборів суворого режиму та 5 років заслання. У вересні 1981 року Раїсу Опанасівну привезли етапом до жіночої дільниці табору ЖХ-385/3, де неподалік за високим кам'яним тюремним муром її чоловік «лічив в неволі дні і ночі» (перифразовуючи Т. Шевченка). Наступного дня, щоб запобігти зв'язку між подружжям і позбавити їх законного побачення, його етапували в Пермські табори.

Тепер сумніви М. Руденка щодо вірності коханої та щирості її почуттів розвіялись остаточно. Він адресує їй любовні присвяти (вірш «Найвірніша дружина», поема «Побачення»), осяяні величезною вдячністю за дивовижну стійкість, за те, що пронесла свою любов і відданість крізь моральні й фізичні тортури. Його віршові рядки пронизує відчуття вини перед дружиною. О цій порі він ще більше потребує її присутності, підтримки: ««Дай із твого лиця / Росинку випити, щоб мати силу...» [13, с. 209]; «Звучи в мені, кохана, – / І дріт оцей / Не виживе, помре» [13, с. 202]; «Корінь мій – ти. Наче пісня нетлінна. / Ти принесла мені славу й снагу» [13, с. 199]. Як ніколи, відчуває любов коханої жінки («живлюсь твоїм теплом»). Вона стає його другим «Я» – тілесним і духовним: «...ти – так само я; / І думка, й кров моя в тобі пульсує» [13, с. 206]; «Нас двоє (ти і я!) – / Одна істота, / Одна особа, а не різних дві» [13, с. 203]. Відтак з'являється мотив піднесення ліричної героїні «у вирі неземних почуттів, мотив злету мрії та високих прагнень окриленої душі, закріплений традиційною поетикою» [6, с. 74]. Внутрішній психологічний стан ліричного героя розпросторюється засобами наскрізних гіпербол у космічні обшири: «Коли б і нас, небесних розлучили – / Загинули б не тільки / Ти і я; / Не вийшло б сонце / На альпійські схили...» [13, с. 204]. Поет майстерно нюансує почуттєві стани учасників любовного дійства колористичними імпресіями, наділеними енергією великого емоційного впливу. Образ коханої символізується світлими барвами, які сакралізують

його, ушляхетнюють, піднімають на рівень недосяжності: «...Я бачу: / Ти, кохана, білі руки / До мене над лісами / Простягла» [13, с. 205]. Духовна зарядженість таких текстів формується й стилістично маркованою лексикою («Жона, для котрої я обернувся на росинку...»).

У табірній ліриці образ дружини сакралізується і завдяки синтезу з культурософським та міфологічним контекстом. Реальна адресатка його любовних одкровень стає втіленням «напівдосяжної» Богині («...Вінець безсмертя твій – / Бери»). Маючи в основі реальний ґрунт, цей образ втрачає первісне значення, стає знаком вічно притаманного людині прагнення жити духовними цінностями, долати свою земну сутність. Деякі любовні присвяти поета з оприявненим у них досвідом аскетизації земного начала буття видаються цілком модерними. У такого роду тексті, за словами Я. Поліщука, кохання зазвичай трактується «як ідеальне почуття, що вивищує дух [...] Земна любов поступається любові неземній, жертовно-аскетичній, amore profano відступає в тінь і дискримінується, натомість підноситься amore sacra – плід ідеальних почуттів та устремлінь людини. В сакральному коханні втілюється ідеал Абсолюту» [14, с. 18].

У любовних віршах М. Руденка, присвячених дружині, наскрізно проходять мотиви смутку. Її ув'язнення лягло журливою печаттю на змістову матрицю ліричних одкровень. В їх атмосфері вчувається глибина авторського драматичного світу, в якому опозиціонуються радість / печаль. Поетові одкровення оприявнюються в предметних деталях, які виступають знаками конкретної біди, що спіткала його та кохану жінку («біль недремний», «нелюдський біль», «серце – свіжа рана», «темна, крижана дорога» тощо). Чуттєва енергія болю ліричного героя за нелюдські випробування дорогої серцю людини передаються через тонко виписані психологізовані пейзажі: «Р-р-рік, р-р-рік р-р-розлуки, – / Гайвороння карка, / Вгорнулось сонце / В рудуватий дим...» [13, с. 201]. Алітераційна сув'язь повторюваного «агресивного» (І. Качуровський) звука «р», органічно передаючи первісну суть почуттів і відчуттів, увиразнює драматизм ситуації, в якій двоє

люблячих людей змушені перебувати «на протилежних берегах розлуки». Проте, незважаючи на драматизм особистої долі, поет із любов'ю пов'язує виключно інстинкт життя. В його табірних віршах, за словами Л. Талалая, «все та ж незламна сила духу, жага пізнання світу й себе. Ніякого квиління, ніякого страху перед жахливою дійсністю. Вони прямо таки вражають своїм оптимізмом, просвітленістю, навіть у порівнянні з мужніми, сповненими драматизму поезіями В. Стуса» [4, с. 46]. Образ коханої, як і образ матері, сприймається, а відтак і творчо репрезентується ним «як витoki самого життя, втілення духовності, тому їх образи часто постають у сонячному сяйві» [6, с. 73]. В її очах – «удари Сонця»; її кохання «горить на чистому вогні»; думаючи про неї, він бачить, як «за колючкою красуються ялинки, / З яких щоранку сонце вироста».

У ліриці кохання М. Руденка присутня потужна чуттєва енергія як «жага натуральності» (Б. Віппер). Він поетизує тілесні принади коханої («Які, кохана, в тебе ніжні руки»; «Я хочу тіло бачити твоє»), демонструючи при цьому неабияку майстерність у відтворенні полярних *почуттєвих / відчуттєвих* станів: гаряча пристрасть / висока духовність: «...Небо / Я пізнавав серед земних речей – / В росинці, що дрижить на віях в тебе» [13, с. 318]. Позбавлена вульгарно-порнографічного моменту «тілесна мова» (А. Арто) його емоційно-психологічних рефлексій естетизує еротичні «амбіції» ліричного героя, викликає в читача позитивні емоції, підсилює людинознавчий потенціал тексту, врешті-решт, переводить матеріально-фізичну енергетику тексту в духовну субстанцію. Пафос божественного схиляння перед адресаткою перемижується тут із заземленою стилістикою, зумовленою невтішними біографічними зигзагами обопільного драматичного буття. Такою «заземленістю» позначена поезія, скажімо, «Можливо, ти не Пенелопа». Л. Талалай слушно зауважує, що «невимушеність і природність, із якою висловлює поет свої гіркі почуття, лише підсилюють дієвість його сповіді» [15, с. 19]. Серед творів такого плану особливою емоційністю та проникливою щемністю виділяється вірш «Скажи мені...»:

Скажи мені, які у тебе руки?
Наснисть і вгаслу пам'ять розбуди.
На протилежних берегах розлуки
Два вогнища, два серця, дві біди [13, с. 190].

Мотиви єднання та розлуки люблячих душ, що в художньому дискурсі М. Руденка, як, власне, й інших в'язнів сумління, здебільшого оприявнюють біографічну проекцію на текст («Лежать між нами дев'ять літ»), водночас «розмикаються» в мотиви закономірностей і аномалій світу. В табірній інтимній ліриці образ коханої підноситься до неосяжних космічних висот («І я доходжу висновку простого, / Що небо – це Вона...»), підсумовуючи в єдиному емоційному пориві «власні космогонічні пошуки» [6, с. 141]. Тут пристрасть поступається медитативній розважливості, елегійності. Поет не приймає «глухих стихій» тіла й душі. Він органічно поєднує рух почуття й думки. Звертаючись до серця, він часто будить розум. У процесі самопізнання ліричний герой наражається на складні таємниці людського буття, його незбагненність. Філософські роздуми нерідко змінюються напівосвідченнями чи й відвертими зізнаннями.

А серце і моє, і світове
(Що водночас зоря й пекуча рана),
Оте, що в центрі Всесвіту живе –
Тепер я зрозумів! – Це ти, кохана [16, с. 114].

Інтимна лірика М. Руденка наділена потужною чуттєвою та мислительною енергією, що становить органічний синтез. В цьому велике мистецтво поета силою драматичного світопочування, значною мірою зумовленого біографічними реаліями, передавати космічні виміри земної любові. Звідси – оксюморонний образ «напівдосяжної Богині», що передає мить високого духовного самовіднайдення ліричного героя (й самого автора). «Космізація» любові навіть у віршах, що мають конкретну адресатку, не заважає поетові «думати серцем». Такі почуттєві візії, в яких енергія почуттєвості передається через символічний образ серця («І скільки в серці

сподівань та болю – / Лиш небові одному розкажу»), функціонують у позачасі, в метафізичному вимірі буття. І це закономірно, тому що «серце – це могутній Космічний Магніт. До серця притягуються всі космічні енергії, серце асимілює всі прагнення до життя. Просторовий вогонь прагне до серця, і в цьому принципові закладений увесь космічний процес. Тому Космос може жити на притяганні серця. Тільки енергії, засновані на притяганні серця, можуть жити» [17, с. 31]. Космогонічні мотиви в інтимній ліриці М. Руденка не заступають у ній біографічного тла. В багатьох деталях проглядає реальність пережитих автором переживань і почуттів. Його стан душі живиться ніжністю й пристрастю від однієї згадки про неї – земну й небесну, «безбожно святу»:

Ось двоє серед неба в непокорі
Стоять, обнявшись...
Глянь: це я і ти.
Ми – дві зорі,
Що кидають проміння,
Яке життя продовжує... [13, с. 203].

Цей вихід крізь усепланетарне й космічне на локальне й особистісне, за словами В. Базилевського, спонукає думати «про філософію інтиму як продовження основної лінії творчості поета» [10, с. 155].

Отже, любовна лірика М. Руденка становить собою складне й багатогранне художнє явище, а тому потребує глибокого осмислення та багатопланових інтерпретацій, що й засвідчує перспективність подальшого дослідження творчого доробку поета. Встановлення та висвітлення шляхів естетизації психологічних рефлексій митця в кожному конкретному випадку є важливим аспектом розкриття його творчого автопортрета й водночас репрезентації поліфонічної моделі ліричного самовияву як духовного феномену. Розвідки означеного плану органічно «вписуються» у формат психоісторичних досліджень української літератури, що в розмаїтті сучасних наукових концепцій (герменевтика, компаративістика, літературознавча

антропологія тощо) помітно вирізняються як один із перспективних методологічних проектів.

Література

1. **Людина з посмішкою сонця** (До 90-річчя від дня народження Миколи Руденка): Бібліографічний покажчик / Упор. Рокіта Р. О., ред. Баранова Н. А., відповід. ред. Курило Т. І. – К., 2010. – 24 с.
2. **Козак С. Б.** Від охоронця Кремля до політв'язня: Розмова з відомим письменником та правозахисником Миколою Руденком: після довгих літ ув'язнення, заслання та вимушеної еміграції // Літературна Україна. – 1992. – 30 квітня.
3. **Рудницький Л. І.** Микола Руденко // Слово і час. – 1995. – № 11–12. – С. 32–33.
4. **Талалай Л. М.** Пробуджений совістю // Дивослово. – 1999. – № 6. – С. 43–46.
5. **Слабошпицький М. Ф.** Горить його свіча: До 80-ліття від дня народження Миколи Руденка // Дивослово. – 2000. – № 12. – С. 14–16.
6. **Бровко О. О.** Лірика Миколи Руденка. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 174 с.
7. **Дзюба І. М.** «Секс», «секс» ... і трохи «антисексу»: Жіночий ідеал у поезії // Слово і час. – 1991. – № 8. – С. 26–33.
8. **Барабаш Ю. Я.** «...Людей і Господа любить» (Любов як ментальна й поетична константа творчості Тараса Шевченка) // Слово і Час. – 2007. – № 3. – С. 13–19.
9. **Салига Т. Ю.** Микола Вінграновський: Літературно-критичний нарис. – К.: Радянський письменник, 1989. – 167 с.
10. **Базилевський В. О.** Ріка духовна // Кур'єр Кривбасу. – 2005. – № 193. – С. 146–157.
11. **Коцюбинська М. Х.** «Парнас» // Українська мова та література. – 2008. – Ч. 45 (589).

12. Руденко М. Д. За ґратами / Супр. слово Н. Світличної. – Торонто: Сучасність, 1980. – 222 с.
13. Руденко М. Д. Поезії. – К.: Дніпро, 1991. – 413 с.
14. Поліщук Я. О. Три смерті – три вічності (пошуки сенсу життя в драматичній поемі Лесі Українки «Одержима») // Слово і час. – 2001. – № 6. – С. 11–21.
15. Талалай Л. М. «І ніде не кінчається серце» // Руденко М. Д. Вибране. – К.: Дніпро, 2004. – С. 5–24.
16. Руденко М. Д. Лірика. – К.: Видавництво ім. Олени Теліги, 1997. – 144 с.
17. Рерих Е. И. Письма Елены Рерих (1929–1938): В 2 т. – Мн.: Белорусский фонд Рерихов; ПРАМЕБ, 1992. – Т. 1. – 444 с.

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються онтологічні та екзистенційні характеристики любовної лірики М. Руденка, з'ясовуються її естетичні виміри, виявляються співвідношення у ній образно-поетичного, біографічного, філософського та психологічного аспектів. Любовні вірші поета інтерпретуються як духовний феномен.

Ключові слова: любовна лірика, мотив, ідеал, адресатка, духовне / тілесне, сакральне / профанне, душа, код.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются онтологические и экзистенциальные характеристики любовной лирики Н. Руденко, определяются эстетические измерения, выявляются в ней образно-поэтические, биографические, философские и психологические аспекты. Стихотворения поэта на любовную тематику интерпретируются как духовный феномен.

Ключові слова: любовная лирика, мотив, идеал, адресатка, духовное / телесное, сакральное / профанное, душа, код.

SUMMARY

The article considers the ontological and existential characteristics of the loving poetry of M. Rudenko, clears up its aesthetic dimensions, reveals the correlation of figuratively and poetic, biographical, philosophical and psychological aspects. The loving poems of the poet interpreted as the spiritual phenomenon.

Key words: loving lyrics, motive, ideal, addressee, spiritual / physical, sacred / profane, soul, code.